

Barnet, änglarna och anden

Allt sedan åttiotalet har konstnären och poeten Eva Kristina Olsson odlat ett verk som rör sig över, mellan och på konstgränserna. Det mytiska, mystiska och rituella möter hos henne en konkret språkvärld, där orden står fram både som reala ting och gåtfulla tecken. Örnén och Kråkan bad poeten och kritikern Khashayar Naderehvandi att recensera hennes nya långdikt Det ängelsgröna sakramentet.

Den långdikt som utgör hela Eva Kristina Olssons tunna och vackert formgivna diktsamling, *Det ängelsgröna sakramentet*, börjar redan på omslaget av boken och avslutas på dess baksida, där också tillägnelsen finns: *“till änglarna och mina första 12 år”*.

Bokens mitt, dess kärna, är tom på diktrader, och består istället av två gröna blad. Att öppna boken på mitten är som att öppna två gröna änglavingar – genom dem framträder bokens skörhet. Eftersom dessa två blad, till skillnad från omslaget och baksidan, är tomma på poesi, uppmanar de till att öppnas upp och bändas ut, så att boken vänds ut och in. Att vända boken ut och in är att låta de gröna bladen växa till fram- och baksidor; skyddande lager som omfamnar dikterna. Men på grund av hur en bok är konstruerad – med bindning av häftade ark och bokrygg – är uppbändningen våldsam och direkt skadlig för själva boken. Reflexen att bända upp den måste motstås om boken ska förbli hel.

Denna dubbla dragning som så fint manifesteras av boktinget finns även genomgående i diktsamlingen. Motstridiga uppmaningar som “var rädd / var inte rädd” förekommer kontinuerligt, liksom motstridiga rörelser som “stiger du / i det hela tiden rasande ängeljag”, varvat med motsägelser som “ord är inte ord / sakrament är inte sakrament”. Dikten är ett enda långt, fritt flöde – och kanske är det delvis på grund av motsägelserna som allting verkar möjligt,

som om dikten producerar en ständigt pågående serie av ursprungliga skapelseögonblick:

jag föds bara denna enda gång
du ser mig bara denna enda gång
en gång är jag ängelsgrön
aldrig mer
alltid
aldrig ett ord
bara läpparnas tårar
droppar jag över din födelses
röst
i rummet frätt
av änglar

De må vara skapelseögonblick, men de framstår som delar av en oändlig fraktal. Man behöver bara titta närmre på nästan vilken del som helst i dikten för att förnimma samma figurer om och om igen, fast varje gång från en aningen ny vinkel. Raderna ovan återljuder exempelvis genom "dödens längtan att leva / dig / som ängel, ingens födelse" och ytterligare i ett annat parti genom "detta svarta som lämnat / alla ord, röster av ängelsgröna / lämnade munnar". Diktens fraktaliska struktur speglar också i någon bemärkelse sakramenten – ting och händelser knutna till de olika "du" som förekommer. De kan läsas som något cirkulärt eftersom de återkommer med jämna mellanrum, men eftersom de är gestaltade som enskilda steg i en progression från ett till tolv formulerar de samtidigt en framåtrörelse. Sakrament, vilket är en översättning av grekiskans $\mu\upsilon\sigma\tau\acute{\eta}\rho\iota\omicron\nu$, blir i dikten just de mysterier som åstadkommer en omöjlig verklighet – eller kanske en överklig möjlighet – genom att i den materiella texten på samma gång frambringa både *minnet* av de första 12 åren och de *faktiska* första 12 åren, verkligare än någonsin. Dikten är en representation av en förgången tid och *samtidigt* den tiden.

Mitt eget minne av att gå in i tonåren är sammanvävt med en tilltagande känsla av sorg eller depression, vilket jag tror var ett resultat av att förstå Något, utan att förstå orsakerna eller kopplingarna. Jag förstod på något sätt mänskliga villkor och liv, politiska och sociala omständigheter, jag förstod något om lidandet i världen, om orättvisor, oegentligheter – utan att veta något om vilket som orsakade vad – eller varför. Det var ett slags död, men också en födelse. När jag ser mina egna barn nu – snart fem och åtta år gamla – ser jag hur de steg för steg närmar sig en sorts fulländning av "barnheten". Jag föreställer mig att barnen vet allt om att vara barn efter att ha fått hålla på i nära 12 år. Därefter händer något; döden, livet, födelsen – allt dras in mot vartannat och synliggörs, men dras samtidigt bort ifrån varandra i förvirring över relationerna dem emellan.

det alldeles nyss gröna tolvåriga fostret
vem håller döden i famnen
när det är ingenting annat än lämnad

Det är inte bara själva barndomen som angår *Det ängelsgröna sakramentet*, utan i kanske ännu högre grad den gräns som avslutar barndomen. Tolvårsåldern är möjligen en godtycklig gränsdragning, men dess signifikans i *Det ängelsgröna sakramentet* tycks trots allt inte ligga i det numeriska värdet, utan snarare peka på en avgränsning mot tonåren, det vill säga tiden före en specifik metamorfos som innebär förvandling till en varelse som potentiellt kan bli förälder, det vill säga potentiellt avla barn. Denna potentialitet – vare sig den uppfattas som naturgiven eller socialt konstruerad – innebär, inte minst, en annan perception av döden – tonåringen kan potentiellt stå mellan en människa och döden, bli skyddsängel. Och därför ändras perceptionen av livet – till och med formerna för hur någonting i livet kan förstås. Kanske försvinner inte änglarna, men de kan inte längre identifieras.

Hur gör då dikten för att kunna sträcka sig tillbaka till barndomens ängelsgröna verklighet? Dikternas “jag” och “du” är skiftande och rörliga – ibland tilltalas diktens “jag” av vad som verkar vara en ängel, ibland tycks däremot det “du” som tilltalas vara barnjaget, och emellanåt låter det som om rösten kommer från bortom barndomen, från barndomens andra sida – den vuxna diktaren som utmanar sin horisont genom att luta sig över den oöverstigliga barriären och skicka ett meddelande över gränsen mellan icke-barndomen och barndomen. Raderna framstår bitvis som replikskiften, men ofta med oklar utsagoposition och adressat:

nej säger du :
jag är inte ängelsgröna
du är ängelsgröna
säger jag
det är bilden som flyger
och korsar ljuset
det är då jag föds
jag föds bara denna enda gång
du ser mig bara denna enda gång

Diktsamlingen animeras av en kristen tradition där inte bara sakramenten – om än på ett alldeles eget sätt – spelar en nyckelroll, utan även ängeln, framförallt som skyddsängel. Eller rättare sagt: “det ängelsgröna”. Färgen grön som en i dikten nödvändig del av ängelvarelserna kan förstås som ett kännetecken på änglarnas särskilda skyddsroll: Sådana som beskyddar och vägleder under tillväxt/uppväxt.

Det märkvärdiga med dikten, det som gör den till något utöver en gestaltning av mystiska metamorfoser, eller rentav sakrament, är den ständiga rörelsen, skiftningarna i utsagoposition när diktraderna rör sig från en kropp till en annan, från ett subjekt till ett annat. Men mer än så: Diktraderna, bokstäverna, rösterna rör sig från en *art* till en annan, från *ett slags väsen* till ett annat, mellan människor, änglar och själar. Och genom att göra det skriver de fram en sorts galenskap som finns i all form av kommunikation, all form av tal och vittnesbörd, åtminstone i den mån varje språkakt är en gränsöverskridelse. I det här fallet gränsöverskridelsen att gestalta barndomen från en punkt långt

bortom den, det vill säga att begära närvaron av det som behöver gestaltas, när det i utgångspunkten är en omöjlighet.

Den kristna föreställningen om själens och kroppens ömsesidiga relation är starkt präglad av Platons och Sokrates idéer om människan och hennes själ som i grunden sammanbundna men av olika väsen. För Sokrates möjliggör dikotomin människosjälens reinkarnation, men också att den, i tidsperioden mellan två förkroppsliganden, lever ett liv bland gudarna. På så sätt beskrivs själen – exempelvis i dialogen *Faidros* – som inte helt olik en ängel, till och med i den yttre beskrivningen: Ett andeväsen med vingar. I gudarnas domän, i den så kallade idévärlden, kan själen hålla jämnare steg med gudarna, hänga med och betrakta rättvisa, godhet och andra ”rena begrepp” sådana de verkligen är. När själen till slut, efter många tusen år, störtar ner till jorden och hamnar i en kropp, finns fortfarande ett vagt minne av de fantastiska begrepp som den har förnummit i himmelriket. När en människa ställs inför något vackert påminns själen om de sanna formerna, menar Sokrates. Och själens änglaväsen framträder: I mötet med det vackra börjar vingarna att växa tillbaka och liksom dra uppåt mot himlen, där den gudomliga härligheten finns. Men eftersom själen har blivit bunden vid en kropp, blivit en del av en människa, kommer den inte att lyfta och därmed inte se, utan bara minnas. Denna slitning – denna galenskap, att vilja och inte kunna, att dras vertikalt, men bara kunna röra sig horisontellt, att veta vad som finns men inte kunna se det – är rätt och slätt kärleken, det vill säga effekten av att den gudomliga och odödliga delen av en människa, med hela sitt väsen, längtar tillbaka till gudarnas sfär, där den hör hemma, utan att kunna komma dit.

Själen längtar med hela sitt väsen efter sitt änglaväsen.

Sokrates argument för själens odödlighet hävdas i strid mot den för hans tid allmänna föreställningen om själen, nämligen att den förstörs i samband med att kroppen dör, men Sokrates syn på själen blir en central del av kristendomen. Kanske är det för att reinkarnation är en problematisk aktivitet i kristendomen, till dikotomin läggs hursomhelst en tredje del, som ofta förbises: Anden. I en kristen tankevärld utgör kropp, själ *och* ande människan.

I ljuset av en sådan läsning sammanfaller Eva Kristina Olssons ängel – som budbärare, som beskyddare, som gudomligt väsen – med den odödliga människosjälens. Genom att gestalternas repliker liksom vandrar från ängeln till själen och tillbaka klarnar dikten i en alldeles egen galenskap, en klyvning och sammanlänkning. Om ängel och själ är samma väsen för Sokrates, så är det kanske i den kristna trikotomin rimligt att förstå anden, som den absolut gudomliga aspekten. Och kanske kan den här dikten och dess språkighet förstås på det sättet: Som en manifestation – kanske rentav ett sakrament – av anden, i form av ängelsgröna, på en och samma gång ängelsjäl och ängelkropp, människosjäl och människokropp. Dikten gestaltar, om man så vill, alla de varelser som gör barn och barndomen möjlig, utan att själv vara barn.

Lyrik

Eva Kristina Olsson

Det ängelsgröna sakramentet

Albert Bonniers förlag, 2017

Författarfoto: Ulf I Eriksson

ÖRNEN OCH KRÅKAN

Poesi – Kritik

www.ornenochkrakan.se